

ARŪNAS MICKEVIČIUS

Hermeneutika

SEMINARŲ UŽDUOTYS

Filosofijos
fakultetas

ARŪNAS MICKEVIČIUS

Hermeneutika

SEMINARŲ UŽDUOTYS

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2023

Apsvarstė ir rekomendavo išleisti

Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto taryba (2019 m. balandžio 24 d., protokolas Nr. 250000-TP-6)

Recenzentai:

prof. dr. Dalius Jonkus (Vytauto Didžiojo universitetas)

doc. dr. Danutė Bacevičiūtė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas)

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

ISBN 978-609-07-0834-7 (skaitmeninis PDF)

© Arūnas Mickevičius, 2023

© Vilniaus universitetas, 2023

Turiny s

IVADAS / 5

1. Hermeneutinis supratimo ratas / 9

1.1. Hans-Georg Gadamer „Apie supratimo ratą“ / 9

2. Martino Heideggerio „pamatinė ontologija“ (vok. *Fundamentalontologie*) ir hermeneutika / 11

2.1. Martin Heidegger: „faktiškumo hermeneutika“ (vok. *Hermeneutik der Faktizität*) ir „hermeneutika kaip faktiškumo saviinterpretacija“ (vok. *Selbstaauslegung*) / 11

2.2. Martin Heidegger: „čia-būtis kaip supratimas“ (vok. *Das Da-sein als Verstehen*) ir „supratimas ir interpretacija“ (vok. *Verstehen und Auslegung*) / 13

3. Hans-Georg Gadamer: „išankstinio sprendimo (vok. *Vorurteil*) diskreditacija“ Apšvietoje ir Romantizme. Išankstinio sprendimo rehabilitacija hermeneutinio supratimo procese / 16

4. Hans-Georg Gadamer: „veikmės istorijos (vok. *Wirkungsgeschichte*) principas“, „veikmės istorijos sąmonės“ ir hermeneutinės patirties analizė / 18

5. Paulio Ricoero hermeneutikos metodologinės prieigos / 20

5.1. Paul Ricœur „Egzistencija ir hermeneutika“ / 20

6. „Kalbos“ ir „rašto“ traktuotės šiuolaikinėje hermeneutikoje / 22

6.1. Paulio Ricoero hermeneutika: šneka ir raštas / 22

6.2. Hans-Georg Gadamer: kalba kaip hermeneutinės ontologijos horizontas / 24

7. Hanso-Georgo Gadamerio „filosofinė hermeneutika“ ir postmodernioji dekonstrukcija / 27

7.1. Hans-Georg Gadamer „Tekstas ir interpretacija“ / 27

7.2. Hans-Georg Gadamer „Destrukcija ir dekonstrukcija“ / 29

7.3. Nietzsche's „perspektyvizmo“ samprata ir dabartinė filosofinė hermeneutika / 31

Į v a d a s

Šios seminarų tekstų užduotys yra Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Filosofijos institute pirmosios pakopos studijų programoje skaitomo kurso „Hermeneutika“ integrali dalis. Garsus ir tarptautiniu mastu pripažintas hermeneutikos tyrinėtojas Jeanas Grondin yra taikliai pažymėjęs: „hermeneutika nuo pirmojo šio žodžio pasirodymo XVII a. reiškia aiškinimo mokslą. <...> Taip nuo Renesanso susiformavo teologinė (*hermeneutica sacra*), filosofinė (*hermeneutica profana*) bei teisinė hermeneutikos. Tačiau aiškinimo meno idėja siekia dar senesnius laikus, neabejotinai patristiką, galbūt netgi stoikų filosofiją, išplėtojusią alegorinių mitų aiškinimą, ir graikų rapsodų tradiciją. <...> *Filosofinė hermeneutika*, priešingai, yra daug vėlesnė. Siaura ir įprasta prasme ji žymi filosofinę Hanso-Georgo Gadamerio, kartais ir Paulio Riccero poziciją.“¹

Parinkti seminarų tekstai ir užduotys daugiausia yra orientuoti į šiuolaikinius autorius. Tiesą sakant, parenkant tekstus seminarams pačiam sau teko atsakyti į sunkiai vienareikšmiškai išsprendžiamą klausimą: ar orientuotis į tematinius tyrimo laukus – *būties teorija, menas, kalba, istorija* ir t. t., – kurie rūpėjo hermeneutinės filosofijos srities atstovams, ar vis dėlto labiau orientuotis į pačius šiuolaikinės hermeneutinės filosofijos atstovų atstovaujamus teorinius modelius ir taip pasistengti išryškinti jų esmines metodologines nuostatas, kuriomis remiantis minėti tematiniai tyrimo laukai aiškinami? Šiose seminarų tekstų užduotyse yra pasirinkta eiti antruoju keliu – pristatyti reikšmingiausių hermeneutinės filosofijos atstovų pozicijas ir nuostatas. Atsižvelgiant į faktą, kad skirtingų hermeneutinės filosofijos atstovų minėtieji tyrimo laukai yra ne tik labai įvairūs, bet ir integraliai susieti su skirtingomis teorinėmis-metodologinėmis prieigomis, taip pat norint kaip įmanoma labiau išryškinti nagrinėjamų autorių nuostatų conceptualumą ir galimą bendrumą bei skirtingumą buvo atsisakyta siekio tekstų klausimyno pateikimo struktūroje „išgryninti“ atskirus teminius laukus.

Seminarų tekstų užduočių tikslas – supažindinti studentus su žymiausių hermeneutinės filosofijos atstovų pozicijomis ir jų nuostatomis, sprendžiant kultūros artefaktų prasmės supratimo ir tarpasmeninio dalykinio supratimo probleminius klausimus. Pateikiamais tekstaais jokia būdu nesiekama išsamiai bei chronologiškai iliustruoti ir atspindėti pačios hermeneutikos istorijos nuo Antikos iki mūsų dienų. Tarp čia įtrauktų tekstų galbūt kas nors pasigės Friedricho Danieliaus Ernsto Schleiermacherio ar Wilhelmo Dilthey'aus tekstų. Žinoma, tai nereiškia, kad jie nereikšmingi. Šių autorių pozicijoms pristatyti, komentuoti ir aiškinti pakankamai dėmesio skiriama paskaitose.

1 Jean Grondin. *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 11.

Kita vertus, analizuodami čia pateiktus tekstus matysite, kad tokie autoriai kaip Gadameris kalbėdami apie hermeneutinį supratimo ratą pateikia ne tik savo poziciją, bet ir pakankamai reprezentatyviai pristato ir Schleiermacherio bei Dilthey'aus, taip pat ir kitų autorių pozicijas. Šiuo požiūriu vienu hermeneutikos atstovų galimą stygių kompensuoja kitų šiame klausimyne pateiktų autorių nuorodos į juos, jų pozicijų pristatymai bei vertinimai ir taip susidaro daugiau ar mažiau bendras visuminis vaizdas.

Kaip minėta, šios seminarų tekstų užduotys yra skaitomo kurso „Hermeneutika“ integrali dalis, todėl sisteminę hermeneutinę filosofijos vaizdą visa apimtimi siekiama pateikti paskaitose. Be to, tokiame sistemiškame vaizdui susidaryti padės rekomenduotinas trumpas papildomos kritinės literatūros lietuvių kalba sąrašas:

1. Jean Grondin. *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003.
2. Arūnas Sverdiolas. *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002.
3. Arūnas Sverdiolas. *Aiškinojimo ratas. Hermeneutinės filosofijos studijos – 2*, Vilnius: Strofa, 2003.
4. Mintautas Gutauskas. *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
5. Arūnas Mickevičius. Gianni Vattimo „silpnasis mąstymas“ ir hermeneutika, *Problemos*, t. 73, 2008, p. 83–89. ISSN 1392-1126.
6. Arūnas Mickevičius. Hanso Georgo Gadamerio filosofinė hermeneutika ir geros valios suprasti prasmė, *Santalka. Filosofija*, t. 18 (1), 2010, p. 37–43. ISSN 1822-430X.
7. Arūnas Mickevičius. E. Betti versus H. G. Gadamer. Hermeneutinio prasmės supratimo dilema, *Problemos*, t. 82, 2012, p. 139–152. ISSN 1392-1126.
8. Arūnas Mickevičius. F. Nietzsche versus H. G. Gadameris: „prasmė“ kaip dogmatizmo ir reliatyvizmo problema, *Problemos*, t. 92, 2017, p. 115–128. ISSN 1392-1126.
9. Arūnas Mickevičius. Why H. G. Gadamer's "philosophical hermeneutics" can't belong to the "metaphysics of presence"?, *Filosofija / Sociologija*, t. 28, Nr. 3, 2017, p. 182–193.
10. Arūnas Mickevičius. Hans-Georg Gadamer: Verbum Interius Importance for Hermeneutics. *Tomsk State University Journal of Philosophy, Sociology and Political Science = Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология*. Tomsk: Tomsk State University. 2022, № 65, p. 100–110. ISSN 1998-863X. doi: 10.17223/1998863X/65/10.

Klausimynas yra parengtas remiantis šiais šaltiniais:

1. Hans-Georg Gadamer. *Istorija, menas, kalba*, Vilnius: ALK/Baltos lankos, 1999.
2. Hans-Georg Gadamer. *Tiesa ir metodas. Pamatiniai filosofinės hermeneutikos bruožai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019.
3. Martin Heidegger. *Being and Time*, Oxford UK, Cambridge USA: Blackwell, 2001.
4. Martin Heidegger. *Ontology – The Hermeneutics of Facticity*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1999.
5. Paul Ricoeur. *Interpretacijos teorija. Diskursas ir reikšmės perteklius*, Vilnius: ALK/Baltos lankos, 2000.
6. Paul Ricoeur. *Egzistencija ir hermeneutika. Interpretacijų konfliktas*, Vilnius: ALK/Baltos lankos, 2001.
7. Jean Grondin. Must Nietzsche be Incorporated into Hermeneutics? Some Reasons for a Little resistance, *Iris. European Journal of Philosophy and Public Debate*, Vol. II, Nr. 3, April 2010, Firenze University Press, p. 105–122. ISSN 2036-3257.

Suprantama, kad, be čia pateikto gana trumpo papildomos literatūros sąrašo, egzistuoja labai daug kitų straipsnių ir knygų užsienio kalbomis, skirtų hermeneutikos problematikai. Visi, norintys toliau gilintis į atskiras hermeneutinio supratimo problemas, tikrai lengvai gali rasti daug vertingos mokslinės medžiagos (straipsnių ir monografijų lietuvių ir užsienio kalbomis) Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa².

Klausimyne tekstų ir temų sąmoningai yra pateikta daugiau, nei įmanoma išnagrinėti per semestre numatytą laiką. Ateityje, atsižvelgiant į studentų dalykinį pasirengimą ir poreikius, taip pat ir į galimus visos pirmosios studijų pakopos programos turinio pokyčius, yra numatoma galimybė šį klausimyną atnaujinti papildomais tekstais. Studentams siūlomi analizuoti tekstai parinkti vadovaujantis šiais kriterijais:

1. *Teksto reprezentatyvumas*. Tekstas turi reprezentuoti atitinkamą probleminį lauką ir atitinkamą problemos nagrinėjimo ar išsprendimo būdą.
2. *Teksto aktualumas*. Aktualumas yra suprantamas: a) kaip tekste pristatomo turinio sąsaja su šiuolaikine filosofine problematika; b) kaip tekste pristatomo turinio sąsaja su galimu asmeninės patirties lauku; c) kaip galima sąsaja su analizuojamojo turinio pritaikomumu kasdienybėje.
3. *Teksto optimali kiekybinė apimtis puslapiais*. Ji yra tokia, kad vieną tekstą būtų galima išnagrinėti per 1 arba 2, bet ne daugiau kaip 3 seminarus.

2 Žr. <https://www.elaba.lt/elaba-portal/pradzia>

Seminarų užduotyse kiekvienam tekstui rasite suformuluotus klausimus su nuorodomis į atitinkamus tekstų puslapius ir pagalbinių literatūrą. Suformuluoti klausimai sugestionuoja, į ką analizuojamame tekste labiausiai reikėtų atkreipti dėmesį, kokios sąvokos ir kokie dalykai yra svarbiausi, norint suprasti vieną ar kitą autoriaus išsakomą poziciją. Kita vertus, daugelis klausimų sąmoningai suformuluoti taip, kad atsakant į juos nebūtų apsiribojama vien tik paprastu pacitavimu, „išskaitymu“ iš teksto. Šiuo požiūriu daugelis suformuluotų klausimų reikalauja iš studento papildomo aiškinimo ir komentavimo ieškant ir pasitelkiant ne tik autoriaus, bet ir galimą savo analitinį žodyną. Taip pat kai kurie klausimai formuluojami taip, kad studentus skatintų lyginti skirtingų autorių išsakomas pozicijas.

Turint omenyje tą faktinę aplinkybę, kad daugelis hermeneutinės filosofijos teoretikų, kuriems rūpi atitinkamų dalykų supratimas, didžia dalimi remiasi fenomenologinėmis nuostatomis, labai pageidautina, kad studentai skaitydami siūlomus tekstus ir mėgindami atsakyti į seminarų klausimus bei diskutuodami turėtų žinių iš filosofijos istorijos ir būtų susipažinę su fenomenologine filosofija pirmojoje studijų programos pakopoje arba individualiai.

I. Hermeneutinis supratimo ratas

I.1. Hans-Georg Gadamer „Apie supratimo ratą“

Hans-Georg Gadamer. Apie supratimo ratą. In: Hans-Georg Gadamer, *Istorija, menas, kalba*, Vilnius: ALK/Baltos lankos, 1999, p. 27–34.

Šis straipsnis buvo parašytas 1959 m. Vėliau Gadameris jį įtraukė į pagrindinį savo veikalą „Tiesa ir metodas“ (1960).

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Ką skelbia hermeneutikos taisyklė siekiant suprasti kokios nors išraiškos prasmę ir koks yra teisingo supratimo kriterijus? Pateikite pavyzdžių (p. 27).
2. Kas yra būdinga Schleiermacherio hermeneutinio supratimo ratui ir kaip suprantate minimą „objektyviąją“ ir „subjektyviąją“ hermeneutinio dalies ir visumos rato puses? (p. 27–28).
3. Kokius kritinius argumentus Schleiermacherio išplėtotos „subjektyviosios“ ir „objektyviosios“ interpretacijų atžvilgiu išsako Gadameris? Kaip suprantate Gadamerio kritinę pastabą, kad Schleiermacherio ir jo sekėjų hermeneutika „yra nusekusi iki metodo diškumo“? (p. 28).
4. Kas yra būdinga Martino Heideggerio išplėtotai supratimo rato struktūrai? Kaip suprantate Gadamerio teiginį, kad „Heideggerio egzistencinė analizė sugrąžina supratimo rato struktūrai turininę reikšmę“? Kaip suprantate Heideggerio išplėtotai „išankstinio supratimo struktūrai“ būdingus minimus elementus: „išankstinis ketinimas“ (vok. *Vorhabe*), „numatymas“ (vok. *Vorsicht*) ir „numanymas“ (vok. *Vorgriff*)? (p. 29–31).
5. Kaip suprantate tezę, kad hermeneutikai išlavinta sąmonė yra „imli teksto kitokybei“ (vok. *Andersheit*)“, tačiau toks imlumas „nesuponuoja nei dalykinio neutralumo, nei juolab savęs ištrynimo“? (p. 30).

6. Kaip heidegerišką visumos ir dalies rato turinę prasmę, kuria remiasi supratimas, papildė Gadamerio įvardijamas „pilnaties numanymas“ (vok. *Vorgriff der Vollkommenheit*)? Kas jam būdinga? Kaip suprantate perskyrą tarp „imanentinės prasmės visumos“ ir „transcendentinių prasmės laukimų“? (p. 31–32).
7. Kokia yra Gadamerio minimo „laiko nuotolio“ reikšmė supratimui? Kodėl, pasak Gadamerio, „laiko nuotolis nėra kažkas įveiktina“, kaip manė istorizmas? Kaip „laiko nuotolis“ leidžia atskirti teisingus išankstinius sprendimus (vok. *Vorurteile*) nuo klaidingų? (p. 32–33).
8. Kaip yra įmanoma suprantančiajam kokio nors dalyko prasmės supratimo procese išskirti, identifikuoti savąjį „išankstinį sprendimą“ (vok. *Vorurteil*) kaip tokį? Kas, Gadamerio požiūriu, sudaro „istorinio objektyvizmo naivumą“? (p. 33–34).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Jean Grondin. Gadamerio universalioji hermeneutika. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 181–207.
2. Arūnas Sverdiolas. Hermeneutinė patirtis. Hansas Georgas Gadameris. In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 154–218.

2. Martino Heideggerio „pamatinė ontologija“ (vok. *Fundamentalontologie*) ir hermeneutika

2.1. Martin Heidegger: „faktiškumo hermeneutika“ (vok. *Hermeneutik der Faktizität*) ir „hermeneutika kaip faktiškumo saviinterpretacija“ (vok. *Selbstauslegung*)

Martin Heidegger. *Ontology – The Hermeneutics of Facticity*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1999, p. 1–16.

Martino Heideggerio paskaitinis 1923 m. vasaros semestro kursas „Ontologija (Faktiškumo hermeneutika)“ (vok. *Ontologie (Hermeneutik der Faktizität)*) yra ypatingas. Pirma, tai vienas pirmųjų fenomenologijos hermeneutinės transformacijos manifestų. Iš gausaus Heideggerio filosofinio palikimo tai bene vienintelis tekstas, į kurio antraštę yra įrašytas žodis „hermeneutika“. Antra, šiame paskaitiniame kurse randame pirmuosius fenomenologinės ontologijos teorinius apmatius. Šių apmatų conceptualinį užbaigtumą Heideggeris realizavo 1927 m. išleistame veikale „Būtis ir laikas“, kuriame pačios „būties“ tyrimų lauką įvardijo kaip „pamatinę ontologiją“ (vok. *Fundamentalontologie*). Trečia, šis paskaitinis kursas sudarė motyvacinį pagrindą Hansui-Georgui Gadameriui XX a. 6-ajame dešimtmetyje išplėtoti savąjį „filosofinės hermeneutikos“ projektą.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Remdamiesi teksto analize apibūdinkite, kaip Heideggeris siūlo suprasti sąvoką „ontologija“. Nusakykite, kokiais dviem požymiais remdamasis Heideggeris savąją „ontologijos“ traktuotę atskiria nuo tradicinės ontologijos. Paaiškinkite, kaip Heideggeris nusako ryšį tarp ontologijos ir fenomenologijos (p. 1–3).
2. Detalizuokite, kaip Heideggeris apibūdina sąvoką „faktiškumas“ (vok. *Faktizität*) per sąsają su *Dasein*. Paaiškinkite tezę: „būtis – tranzityvi: būti faktišku gyvenimu!“ (vok. *Sein – transitiv: das faktische Leben sein!*). Kaip Heideggeris apibrėžia ir ką reiškia „faktiškas gyvenimas“ (vok. *faktisches Leben*)? (p. 5).

3. Išryškinkite, kokius, jūsų manymu, svarbius momentus akcentuoja Heideggeris skyriuje „Tradicinė hermeneutikos traktuotė“ (p. 6–11).
4. Detalizuokite, kaip Heideggeris apibrėžia hermeneutiką iš jos „objekto“ (vok. *Gegenstand*) pusės. Koks, Heideggerio manymu, yra hermeneutikos uždavinys? (p. 11).
5. Ar interpretacijoje atsirandantis supratimas, Heideggerio manymu, gali būti prilygintas pažintiniam santykiui ir intencionalumui? Paaiškinkite, kaip suprantate Heideggerio tezę: supratimas yra „pačios Dasein „*kaip*“; terminologiškai tegul tai bus iš anksto užfiksuota kaip Dasein savo pačios būdravimas“ (vok. *Wie des Dasein selbst; terminologisch sei es im vorhinein fixiert als das Wachsein des Daseins für sich selbst*). Kaip neturėtų būti traktuojamas santykis tarp hermeneutikos ir faktiškumo? (p. 12).
6. Kaip Heideggeris nusako „hermeneutinio tyrimo temą“ ir kas sudaro „hermeneutikos pamatinį problemišumą“ (vok. *Grundfraglichkeit*)? (p. 12–13).
7. Paaiškinkite, kaip suprantate Heideggerio tezę: „hermeneutiniame supratime neegzistuoja „bendrumo“ virš to, kas yra formalu“ (vok. *Ein „Allgemeines“ des hermeneutischen Verstehens über das Formale hinaus gibt es nicht*) (p. 14).
8. Paaiškinkite, kaip suprantate Heideggerio tezės prasmę: „pati hermeneutika nėra filosofija“ (p. 15–16).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Mintautas Gutauskas. Supratimas kaip projektas ir pasisavinimas: M. Heideggeris. In: Mintautas Gutauskas, *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 51–67.
2. Jean Grondin. Heideggeris: hermeneutika kaip egzistencialaus išaiškintumo savišaka. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 158–180.
3. Arūnas Sverdiolas. Būties mąstymo link: Martino Heideggerio hermeneutika. In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 88–153.

2.2. Martin Heidegger: „čia-būtis kaip supratimas“ (vok. *Das Da-sein als Verstehen*) ir „supratimas ir interpretacija“ (vok. *Verstehen und Auslegung*)

Martin Heidegger. *Being and Time*, Oxford UK, Cambridge USA: Blackwell, 2001, p. 182–195.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Supratimas kaip „čia-būties“ buvimo pamatinis modusas (*als Grundmodus des Seins des Daseins*).
Paaiškinkite Heideggerio pasakymo prasmę: „tuo „*dél ko*“ egzistuojantis buvimas pasaulyje kaip toks yra atvertas, jo atvertumas buvo pavadintas supratimu“ (vok. *Im Wor-rum-willen ist das existierende In-der-Welt als solches erschlossen, welche Erschlossenheit Verstehen genannt wurde*). Kaip su minėtuju „supratimu“ siejasi „reikšmingumas“ (vok. *Bedeutsamkeit*)? (p. 182–183).
2. Paaiškinkite, kuo, pasak Heideggerio, „ontinis“ (vok. *ontischer*) supratimas skiriasi nuo „egzistencialaus“ (vok. *Existencial*). Ką reiškia, kad „čia-būtis“ (vok. *Dasein*) kartu yra ir savęs pačios „galimybė“ (vok. *Möglichkeit*)? Kuo „galima būtis“ (vok. *das Möglich-sein*) skiriasi nuo „loginės“ galimybės ir „kontingentiško esamumo“ (vok. *der Kontingenz eines Vorhandenes*)? (p. 183–184).
3. Paaiškinkite, koku būdu „supratimas“, kuris yra neatsiejamas nuo esmingų juo atveriamų dimensijų ir persismelkęs į „galimybes“, yra susijęs ir su „apmatu“ (vok. *Entwurf*). Kokiais argumentais arba pavyzdžiais remdamiesi galėtumėte pagrįsti Heideggerio tezę, kad „apmetimas“ (vok. *das Entwerfen*) nėra susijęs su iš anksto „apgalvotu planu“, pagal kurį „čia-būtis“ (vok. *Dasein*) rengia savo „buvimą“ (vok. *Sein*)? Paaiškinkite, kaip Heideggeris *Dasein* savipratą susieja su „tapk tuo, kas esi“ ištarne (p. 184–186).
4. Paaiškinkite, kaip suprantate Heideggerio nurodomą skirtumą tarp „autentiško“ (vok. *eigentliches*) supratimo ir „neautentiško“ (vok. *uneigentliches*), „tikro“ (vok. *echt*) ir „netikro“ (vok. *unecht*) (p. 186).

5. Išskleiskite šios Heideggerio tezės prasminį lauką: „supratimas savo apmاتیškumu sudaro tai, ką vadiname Dasein žiūra (vok. *Sicht*). <...> Žiūrą, pirmapradiškai susijusią su egzistencija, vadiname *skaidrumu* (vok. *Durchsichtigkeit*).“ Apibūdinkite prasminį ryšį tarp „žiūros“ ir „supratingumo“ (vok. *Verständigkeit*) (p. 186–188).
6. Kaip Heideggeris apibrėžia „interpretaciją“ (vok. *Auslegung*)? Paaiškinkite, kaip suprantate šiuos Heideggerio teiginius: „interpretacijoje supratimas tampa ne kažkuo kitu, bet savimi. Interpretacija egzistencialiai pagrįsta supratimu, o ne atvirkščiai“, „interpretacija yra ne susipažinimas su suprastuoju (vok. *ist nicht die Kenntnissnahme des Verstandenen*), o supratime apmestų galimybių išplėtotė (vok. *Ausarbeitung*)“ (p. 188–189).
7. Pasitelkdami Heideggerio nurodytus pavyzdžius apie stalą, duris, vežimą ir tiltą paaiškinkite šių jo teiginių prasmę: „bet koks priešpredikatinis paprastas parankiojo matymas (vok. *des Zuhandenen*) yra jau pats savaime suprantančiai-išskleidžiantis (vok. *verstehend-auslegend*). <...> Ontinis „*kaip*“ neišsakytumas neturėtų suklaidinti taip, kad pražiūrėtume, jog jis yra apriorinė egzistenciali supratimo sąranga“ (p. 189–190).
8. Paaiškinkite Heideggerio tezės prasmę: „interpretacija neužmeta „reikšmės“ (vok. *Bedeutung*) ant nuogo esamojo (vok. *Vorhandene*) ir neužklįjuoja ant jo vertės. Esamasis su vidupasaulišku sutinkamuoju (vok. *innerweltlichen Begegnenen*) kaip tokiu jau kaskart turi pasaulio supratimu atvertą aplinkybę, kuri išguldoma interpretacijoje (vok. *die durch die Auslegung herausgelegt wird*)“ (p. 191).
9. Remdamiesi teksto analize paaiškinkite, ką reiškia, kad suprantamojo „parankinio“ interpretacija visada yra paremta traktuojamas „išankstiniu ketinimu“ (vok. *Vorhabe*), „išankstiniu numatymu“ (vok. *Vorsicht*) ir „išankstiniu numanymu“ (vok. *Vorgriff*). Kaip Heideggeris apibrėžia „prasmę“ (vok. *Sinn*)? (p. 191–194).
10. Detalizuodami paaiškinkite, kaip Heideggeris apibūdina „supratimo ratą“ (p. 194–195).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Mintautas Gutauskas. Supratimas kaip projektas ir pasisavinimas: M. Heideggeris. In: Mintautas Gutauskas, *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 51–67.
2. Jean Grondin. Heideggeris: hermeneutika kaip egzistencialaus išaiškintumo savišaka. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 158–180.
3. Arūnas Sverdiolas. Būties mąstymo link: Martino Heideggerio hermeneutika. In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 88–153.

3. Hans-Georg Gadamer: „išankstinio sprendimo diskreditacija“ (vok. *Vorurteil*) Apšvietoje ir Romantizme. Išankstinio sprendimo rehabilitacija hermeneutinio supratimo procese

Hans-Georg Gadamer. *Tiesa ir metodas. Pamatiniai filosofinės hermeneutikos bruožai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019, p. 272–291.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Kuo Gadameriui yra svarbus Heideggerio pirminės supratimo struktūros atskleidimas? Paaiškinkite šių teiginių prasmę: „istorizmas, nepaisant visos jo racionalizmo ir prigimtinės teisės būdingo mąstymo kritikos, pats remiasi šiuolaikine apšvieta ir nesąmoningai vadovaujasi pastarosios išankstiniais sprendimais (vok. *Vorurteil*). <...> Apšvietos išankstinis sprendimas yra išankstinis nusistatymas prieš išankstinius sprendimus apskritai, o tai reiškia tradicijos atmetimą“ (p. 272–277).
2. Paaiškinkite, kaip Apšvieta diskreditavo „išankstinio sprendimo (nuomonės)“ sąvoką. Kokiais dviem būdais randasi „išankstiniai sprendimai“ žiūrint į juos iš apsišvietusio proto pozicijų? Kokia, pasak Gadamerio, yra „bendroji maksima, kuria vadovaudamasi šiuolaikinė apšvieta pasitinka tradiciją ir per kurią tradicija galiausiai tampa istoriniu tyrimu“? (p. 278–283).
3. Kokius kritinius argumentus Gadameris išsako romantinės sąmonės atžvilgiu? Kokį bendrą „apsišvietusio proto“ ir „romantinės sąmonės“ trūkumą tradicijos supratimo atžvilgiu nurodo Gadameris? (p. 278–283).
4. Išskleiskite argumentus, kuriais remdamasis Gadameris siekia reabilituoti „autoritetą ir tradiciją“. Kaip minėta rehabilitacija yra susijusi su hermeneutine „išankstinių sprendimų“ kaip supratimo sąlygų traktuote? Kaip Gadameris, skirtingai nei apsišvietęs protas, apibūdina sąvoką „autoritetas“? Paaiškinkite šią Gadamerio tezę: „autoriteto esmė priskirtina teorijos apie išankstinius sprendimus kontekstui, kurį reikia išvaduoti iš Apšvietos ekstremizmo“ (p. 283–290).
5. Paaiškinkite, kaip reikėtų suprasti šią Gadamerio mintį: „hermeneutika turi prasidėti nuo abstrakčios priešpriešos tarp tradicijos ir istorinių tyrimų, tarp istorijos ir žinojimo apie ją naikinimo“ (p. 288).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Jean Grondin. Gadamerio universalioji hermeneutika. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 181–207.
2. Arūnas Sverdiolas. Prietaro reabilitavimas ir tradicija. In: Arūnas Sverdiolas, *Aiškinimo ratas. Hermeneutinės filosofijos studijos – 2*, Vilnius: Strofa, 2003, p. 198–228.
3. Arūnas Sverdiolas. Hermeneutinė patirtis. Hansas Georgas Gadameris. In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 154–218.

4. Hans-Georg Gadamer: „veikmės istorijos (vok. *Wirkungsgeschichte*) principas“, „veikmės istorijos sąmonės“ ir hermeneutinės patirties analizė

Hans-Georg Gadamer. *Tiesa ir metodas. Pamatiniai filosofinės hermeneutikos bruožai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019, p. 304–311; 343–377.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Paaiškinkite, kaip reikėtų suprasti teiginio prasmę, kad kuomet „mėginame suprasti istorijos reiškinių, visuomet jau patiriame veikmės istorijos poveikį“. Kokia prasme, Gadamerio manymu, „istorinis objektyvizmas apeliuodamas į savo kritinę metodiką užgožia veikmės istorija apibūdinamą sampyną, kurioje yra ir pati istorinė sąmonė“, ir kokia prasme „istorinis objektyvizmas panašus į statistiką“? Kaip suprantate pasakymą, kad „veikmės istorijos galia nepriklauso nuo jos pripažinimo“? (p. 305–306).
2. Apibūdinkite, kaip „veikmės istorijos sąmonė“ (vok. *wirkungsgeschichtliches Bewusstsein*) yra susijusi su hermeneutinės „situacijos“ suvokimu ir „horizonto“ sąvoka. Kuo, Gadamerio manymu, yra ydinga vadinamoji „istorinė sąmonė“, kuri įsijausdama į praeities situaciją užsimoja nustatyti „teisingą istorinį horizontą“? Kaip ši „istorinės sąmonės“ ydingumą, trūkumą galima iliustruoti egzaminuotojo pokalbio su egzaminuojamuoju ir gydytojo pokalbio su ligoniu pavyzdžiais? (p. 306–308).
3. Paaiškinkite, kaip hermeneutiškai reikėtų suprasti sąvokos „horizontas“ prasmę. Ar pakankamai apibūdinamas hermeneutinis istorinis supratimas, kai mokoma „įsijauti į svetimus horizontus“? Kuo toks „įsijautimas“ skiriasi nuo hermeneutinio Aš–Tu „horizontų suliejimo“? Ar hermeneutinis reikalavimas supratimo procese įeiti ir pripažinti Kito „horizonto“ galimą autoritetingumą reikalauja iš suprantančiojo atsiskyti savojo „horizonto“? (p. 308–311).
4. Kokios yra „refleksinės filosofijos ribos“ ir kaip Gadameris apibūdina „žinojimo“ ir „veikmės“ sąryšingumą? (p. 343–348).

5. Koks, Gadamerio požiūriu, yra esminis gamtamokslinės „patirties teorijos trūkumas“? Kaip Gadameris vertina Edmundo Husserlio, Francis'o Bacono ir Aristotelio „patirties“ sampratą? Su kokiais keblumais susiduriama aiškinantis patirtį „teleologiniu aspektu“ ir „rezultato požiūriu“? Kuo Gadameriui yra ypač svarbi Georgo Hegelio pozicija nusakant „patirtį“? Detalizuodami paaiškinkite, kaip suprantate Gadamerio poziciją, kad „tikroji patirtis“ yra ta, kuri įsisąmonina savo „baigtinumą“, o tokia patirtis yra ne kas kita kaip „savojo istoriškumo įsisąmoninimas“. Kuo ir koku mastu Gadameriui, kalbančiam apie tokią patirtį, yra artima ir svetima Hegelio pozicija? (p. 348–358).
6. Kaip hermeneutinė patirtis yra susijusi su tradicija? Kokias tris „Aš–Tu“ koreliacijos rūšis, kalbėdamas apie prasmės supratimą, išskiria Gadameris? Kas būdinga „žmonių žinojimo“ (vok. *das Menschenkenntnis*) rūšiai? Kas būdinga antrajai rūšiai, kurią Gadameris tapatino su „autoritarine rūpinimosi forma“ (vok. *autoritativen Form der Fürsorge*)? Kuo jos viena nuo kitos skiriasi? Kuo yra ypatinga trečioji – hermeneutinė – patirties rūšis, kurią Gadameris susieja su „veikmės istorijos sąmone“? Kuo ji skiriasi nuo pirmosios ir antrosios „Aš–Tu“ koreliacijos rūšių? (p. 358–362).
7. Kas yra būdinga hermeneutinei „klausymo ir atsakymo dialektikai“? Kaip šis dialektinis ryšys gali būti aprašytas iš suprantančiojo pozicijos ir iš suprantamojo dalyko pozicijos? (p. 362–377).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Jean Grondin. Gadamerio universalioji hermeneutika. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 181–207.
2. Arūnas Sverdiolas. Hermeneutinė patirtis. Hansas Georgas Gadameris. In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 154–218.

5. Paulio Ricœuro hermeneutikos metodologinės prieigos

5.1. Paul Ricœur „Egzistencija ir hermeneutika“

Polis Ricioras. Egzistencija ir hermeneutika, *Problemos*, t. 28, 1982, p. 100–115.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Paaiškinkite, kaip reikėtų suprasti Ricœuro poziciją, jog hermeneutiką reikėtų laikyti „skiepu“ fenomenologiniam metodui. Kodėl hermeneutika neturėtų likti tik specialis-
tų technika (vok. *techné hermeneutike*)? (p. 100–102).
2. Kokius du būdus nurodo Ricœuras įtvirtinti hermeneutiką fenomenologijoje? Išryš-
kinkite, kokie yra „trumpojo kelio“, sutampančio su „supratimo ontologija“, siekiniai
ir ypatumai (p. 102–104).
3. Kokiais dviem argumentais Ricœuras, siekdamas „iškiepyti“ hermeneutiką fenome-
nologijoje, vedančioje link „suprantančios egzistencijos“, remiasi vietoje „trumpojo
kelio“ rinkdamasis vadinamąjį „ilgąjį kelią“? (p. 105).
4. Paaiškinkite, kuo „ilgajame kelyje“ yra svarbi semantikos plotmė. Kaip suprantate
„parodyto–paslėpto“ (pranc. *montré-cache*) semantiką? Apibūdinkite, kaip Ricœuras
nusako semantikos plotmės sąsajas su simboliu, metafora, alegorija ir interpretacija.
Kokie yra semantinės prieigos privalumai? (p. 106–109).
5. Kodėl, Ricœuro manymu, hermeneutikai apibūdinti „semantikos plotmė“ dar yra ne-
pakankama ir yra būtina „refleksijos plotmė“? Kaip reikėtų suprasti Ricœuro pasaky-
mą, kad „kiekviena hermeneutika yra *explicite* ar *implicite* savęs supratimas aplinkiniu
kito supratimo keliu“, ir kuo tokia pozicija skiriasi nuo kartezijietiškojo „cogito“? Ko-
kia prasme „hermeneutikai būdingą dvilypės prasmės logiką“, neatsiejamą nuo seman-
tikos ir refleksijos plotmių, galima būtų pavadinti „transcendentaline logika“ ir kuo
pastaroji skirtinga nuo „formaliosios“? (p. 109–111).

6. Kaip Ricœuras apibūdina „egzistencijos plotmę“? Išryškinkite ir įvardykite šios plotmės prasmines sąsajas su minėtomis „semantikos“ ir „refleksijos“ plotmėmis. Kaip, Ricœuro manymu, visose trijose plotmėse gali būti pamatyta ir suprasta psichoanalizė bei „religijos fenomenologija“? (p. 111–115).
7. Remdamiesi atlikta viso teksto analize nuosekliais argumentais pagrįskite šią Ricœuro tezę: „egzistencija, apie kurią gali kalbėti hermeneutinė filosofija, visuomet lieka interpretuojama egzistencija“ (p. 115).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Paul Ricœur. Heideggeris ir subjekto klausimas. In: Paul Ricœur, *Egzistencija ir hermeneutika. Interpretacijų konfliktas*, Vilnius: Baltos lankos, 2001, p. 96–110.
2. Arūnas Sverdiolas. Polio Ricioro kelias, *Problemos*, t. 28, 1982, p. 93–99.
3. Arūnas Sverdiolas. Paulio Ricœuro užuolankos – Hermeneutinė refleksija (p. 255–299) ir Hermeneutinės ontologijos problema (p. 270–294). In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002.

6. „Kalbos“ ir „rašto“ traktuotės šiuolaikinėje hermeneutikoje

6.1. Paulio Ricœuro hermeneutika: šneka ir raštas

Paul Ricœur. Šneka ir raštas. In: Paul Ricœur, *Interpretacijos teorija. Diskursas ir reikšmės perteklius*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 37–54.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Kodėl hermeneutika negali apeiti rašto problemos? Paaiškinkite Ricœuro pasakymo prasmę: raštas „reikšmę atskiria nuo įvykio“. Kaip pasikeičia pranešimo ir jį perteikiančio kontakto ar kanalo santykis šnecai persikeliant į raštą? Remdamiesi savo surastais pavyzdžiais iliustruokite šią Ricœuro pasakytą tezę: „tai, ką rašome, ką užrašome, yra šnekos akto noema, kalbėjimo įvykio reikšmė, o ne pats įvykis kaip įvykis“ (p. 37–39).
2. Kaip suprantate mintį, kad „raštas yra daug daugiau nei tiesiog materialus užfiksavimas“, ir kokia yra rašto svarba kultūros supratimui? (p. 40).
3. Paaiškinkite, kaip rašymo ir skaitymo santykis transformuoja „santykį tarp pranešimo ir kalbėtojo“. Kodėl rašytiniame diskurse autoriaus intencija ir teksto reikšmė ima nebesutapti? Kaip paaiškintumėte, kas yra „semantinė teksto autonomija“? (p. 41).
4. Kuo „semantinė teksto autonomija“ yra svarbi hermeneutikai? Kuo skiriasi šios kraštutinės teksto traktuotės – „intencijos erezija“ ir „absoliutaus teksto erezija“? Kokie yra jų trūkumai, deramai aptariant įvykio ir reikšmės dialektinį santykį? (p. 42).
5. Paaiškinkite, kaip rašymo ir skaitymo santykis transformuoja „santykį tarp pranešimo ir klausytojo“. Kokie yra kokybiniai klausytojo ir skaitytojo skirtumai? Kokia prasme, pasak Ricœuro, užrašytas, o ne pasakytas, „diskursas tampa dvasingesnis“? Kodėl teksto reikšmės priėmimo problema yra tokia pat paradoksali, kaip ir autorystės? Kaip suprantate tezę: „hermeneutika prasideda ten, kur baigiasi dialogas“? (p. 43).

6. Kaip suprantate, kas yra „generatyvinė gramatika“? Ką Ricėuras vadina „generatyvinėmis priemonėmis“ ir kokia jų pagrindinė funkcija? (p. 44–45).
7. Paaiškinkite teiginį, kodėl „prasmės ir nuorodos skirtis į diskursą įveda sudėtingesnę nei įvykio ir reikšmės dialektiką“. Kas yra „ostensiniai rodikliai“? Kuo skiriasi ostensinės nuorodos dialogo situacijoje nuo tekstinių nuorodų? Ką reiškia Ricėuro pasakymas, kad „per raštą žmogus ir tik žmogus įgyja pasaulį, o ne vien situaciją“? Savo pasitelktais galimais pavyzdžiais iliustruokite, kaip ostencinė teksto referencija išsilaisvina iš situacinės referencijos ribų (p. 46–49).
8. Kuo Platonas kaltino raštą ir kodėl, pasak jo, raštas nėra tinkama priemonė esaties supratimui ir žinojimui fiksuoti? (p. 50–51).
9. Kas yra „ikoniškoji augmentacija“ ir kaip vadinamoji „estetinės tikrovės augmentacijos teorija“, pasak Ricėuro, leidžia atsakyti į Platono rašto kritiką? Paaiškinkite, kaip suprantate Ricėuro pasakymą, kad rašto perrašomas pasaulis „nėra pakartojimas, tai – metamorfozė“ (p. 51–54).
10. Išryškinkite prasminius ypatumus, būdingus Ricėuro įvardijamai „atitolinimo ir įsivavinimo dialektikai“ (p. 54–56).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Arūnas Sverdiolas. Paulio Ricėuro užuolankos – Hermeneutinė refleksija (p. 255–299) ir Hermeneutinės ontologijos problema (p. 270–294). In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002.

6.2. Hans-Georg Gadamer: kalba kaip hermeneutinės ontologijos horizontas

Hans-Georg Gadamer. *Tiesa ir metodas. Pamatiniai filosofinės hermeneutikos bruožai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019, p. 432–480.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Kokius kritinius argumentus Gadameris išsako Wilhelmo von Humboldto požiūriui į kalbą ir, kita vertus, kokia, pasak Gadamerio, yra Humboldto pozityvioji reikšmė hermeneutikai? Kokie yra skirtumai tarp kalbinio „pasaulio“ (vok. *Welt*) ir „aplinkos“ (vok. *Umwelt*), kas yra būdinga jų dialektiniam sąryšingumui? Paaiškinkite šią Gadamerio tezę: „kalbos santykio su pasauliu rezultatas yra kalbos savitas dalykiškumas (vok. *Sachlichkeit*)“ (p. 432–439).
2. Paaiškinkite, kokia prasme „pasaulio savaime“ (vok. *Welt an sich*) sąvoka, pasak Gadamerio, yra problemiška. Paaiškinkite, kaip reiktų suprasti Gadamerio tezę: „pasaulė-žiūros (vok. *Weltansichten*) yra santykinės ne tuo, kad joms būtų galima priešpriešinti „pasaulį savaime“ (vok. *Welt an sich*). <...> Tokių pasaulė-žiūrų įvairovė nereiškia „pasaulio“ reliatyvacijos. Veikiau yra priešingai: tai, kas pasaulis yra, visai nesiskiria (neatsiejama) nuo žiūrų, per kurias jis atsiveria“ (p. 440).
3. Paaiškinkite, kuo Gadameriui, siekiančiam parodyti deramą koreliaciją tarp bendro kalbinio pasaulio horizonto ir paskirų kalbinių horizontų, yra svarbi Husserlio fenomenologinė „daikto savaime“ (vok. *Ding an sich*) traktuotė, kuri yra neatsiejama nuo daiktų suvokimo „perspektyvinių profilių“ (vok. *perspektivischen Abschattungen*) (p. 440–441).
4. Kodėl kalbant apie kalbinę pasaulio patirtį, kurioje „sąlygotumo suvokimas visiškai nenaikina paties sąlygotumo“, pasak Gadamerio, turėtų būti suspenduoti „refleksijos argumentai“, reikalaujantys „sprendinių neprieštaringumo“? Kaip suprantate pasakymo prasmę: „saulė mums nenustojo leisti ir po to, kai mūsų žinojimą pakoregavo Koperniko pasaulio aiškinimas“ (p. 441–442).
5. Pagrįskite Gadamerio poziciją, išsakomą šia teze: „pamatinis kalbos ir pasaulio ryšys nereiškia, kad pasaulis tampa kalbos objektu. <...> Pasaulio patyrimo kalbiškumas pats savaime nėra pasaulio suobjektinimas“ (p. 442).

6. Kaip suprantate Gadamerio klausimą: „Ar jau pati „absoliutaus objekto“ sąvoka nepri-
mena medinės geležies?“ Paašškinkite, kokia prasme „pasaulis, kuris įgyja kalbinę raiš-
ką ir yra kalbos konstituojamas, turi būti savaime ne taip ir yra santykinis ne taip, kaip
mokslų objektas“. Remdamiesi teksto analize išskirkite požymius, kuriais remiantis
galima būtų parodyti Gadamerio minimą skirtumą tarp „kalbos dalykiškumo“ (vok.
Sachlichkeit) ir „mokslo objektyvumo“ (vok. *Objektivität*) (p. 443–446).
7. Parodykite, kokio pozityvaus ryšio, nepaisant mokslo objektyvumo kritikos, pasak Gada-
merio, esama tarp kalbos dalykiškumo ir žmogaus mokslinių gebėjimų (p. 446–448).
8. Kuo požiūris į kalbą kaip medialinę terpę (vok. *die Mitte der Sprache*) skiriasi nuo
požiūrio į kalbą kaip tyrimo objektą ir kalbą vien kaip instrumentą? Kaip remdamiesi
kalbine pasaulio patirtimi galime apibūdinti sąvoką „priklausomybė“ (vok. *Zugehörig-
keit*)? Kaip ji suprantama metafizikoje ir šiuolaikiniame moksle? Parodykite, kaip Ga-
dameris, atsisakydamas sąvoką „priklausomybė“ apibrėžti taip, kaip tai darė metafizi-
ka, šią sąvoką imasi apibūdinti remdamasis „vyksmo“ (vok. *Geschehen*) sąvoka. Kaip
nereikėtų ir reikėtų suprasti „vyksmą“ iš suprantančiojo (interpretuotojo) pozicijos
ir kaip nereikėtų ir reikėtų suprasti „vyksmą“ iš suprantamojo dalyko (interpretuoja-
mojo) pozicijų? Kodėl norint hermeneutiškai teisingai apibrėžti tradicijos priklausom-
ybės (vok. *Zugehörigkeit*) sąvoką yra būtina „atsižvelgti į savitą dialektiką, būdingą
klausymui (vok. *Hören*)“? (p. 449–455).
9. Paašškinkite, kaip suprantate Gadamerio tezę: „vyksmas nėra mūsų aktas su dalyku,
tai yra paties dalyko veikimas“ (vok. *Geschehen nicht unser Tun an der Sache, sondern
das Tun der Sache selbst ist*). Remdamiesi teksto analize parodykite, kaip Gadameris,
spręsdamas kalbos „dialektinę vienio ir daugio mįslę“, analizuodamas „klausymo“ ir
„priklausymo“ dialektiką, nusako savo atstovaujamos pozicijos santykį su Hegelio di-
alektika (p. 455–463).
10. Pagrįskite Gadamerio tezę, kodėl „klausimo ir atsakymo dialektika visuomet jau yra
pirmesnė už interpretacijos dialektiką“. Kaip suprantate Gadamerio pasakymo pras-
mę: „Tas pats ir vis dėlto kitas – šis paradoksas, tinkantis kiekvienam tradicijos turi-
niui, interpretaciją rodo esant iš tikrųjų spekuliatyvią. Todėl hermeneutika „prasmės
savaime“ dogmatizmą privalo taip pat suvokti, kaip kritinė filosofija suvokė patirties
dogmatizmą“ (p. 463–465).
11. Remdamiesi teksto analize detaliai išryškinkite visus Gadamerio paminėtus „herme-
neutikos universalumo aspektus“ (p. 465–480).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Mintautas Gutaszkas. *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 139–153; 160–198.
2. Jean Grondin. Gadamerio universalioji hermeneutika. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 181–207.
3. Arūnas Sverdiolas. Hermeneutinė patirtis. Hansas Georgas Gadameris. In: Arūnas Sverdiolas, *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos – I*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 154–218.
4. Arūnas Mickevičius. Hans-Georg Gadamer: Verbum Interius Importance for Hermeneutics. *Tomsk State University Journal of Philosophy, Sociology and Political Science* = *Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология*. Tomsk: Tomsk State University. 2022, № 65, p. 100–110. ISSN 1998-863X. doi: 10.17223/1998863X/65/10.

7. Hanso-Georgo Gadamerio „filosofinė hermeneutika“ ir postmodernioji dekonstrukcija

7.1. Hans-Georg Gadamer „Tekstas ir interpretacija“

Hans-Georg Gadamer. Tekstas ir interpretacija. In: Hans-Georg Gadamer, *Istorija, menas, kalba*, Vilnius: ALK/Baltos lankos, 1999, p. 171–198.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Remdamiesi tekstu atsakykite į klausimą, kaip Gadameris nusako santykį tarp savo atstovaujamos „filosofinės hermeneutikos“ ir ankstesnės filosofinės tradicijos bei Heideggerio filosofijos (p. 171–173).
2. Kaip Gadameris nusako savo santykį su Derrida realizuota „metafizikos logocentrizmo“ kritika? Kaip suprantate šią Gadamerio kritinę pastabą: „Aš pasigendu iš Nietzsche's sekėjų prancūzų, kad jie suvoktų gundymo reikšmę Nietzsche's mąstyme“? (p. 174).
3. Kokius Heideggerio „faktiškumo hermeneutikai“ būdingus ypatumus kaip artimus savo pozicijai akcentuoja Gadameris? (p. 175–177).
4. Kaip Gadameris apibūdina hermeneutinę prieigą „teksto“ ir jame intenduotos prasmės supratimo atžvilgiu? (p. 177–182).
5. Kaip suprantate tezę, „kad interpretacija – ne papildoma pažinimo procedūra, o pirmapradė „būties pasaulyje“ struktūra“? Kaip suprantate Friedricho Nietzsche's filosofijos konteksto ir jo prancūzų sekėjų inspiruotą tezę, kad „interpretacija yra prasmės *įdėjimas*, o ne jos *radimas*“? Kas, jūsų manymu, Gadamerio išplėtotai hermeneutinei supratimo teorijai būtų labiau būdinga – ar prasmės įdėjimas, ar jos radimas? Pasvartykite, kodėl, žvelgiant iš tam tikros perspektyvos, šį klausimą Gadamerio „filosofinės hermeneutikos“ atžvilgiu būtų galima traktuoti kaip galimai nekontekstiškai užduotą klausimą (p. 179–180).
6. Kaip suprantate Gadamerio pasakymą: „Raštiškas pokalbis iš esmės reikalauja tos pačios pamatinės sąlygos kaip ir žodiniai mainai. Abiem būdinga gera valia suprasti kits kitą“? Pateikite pavyzdžių, kaip „geros valios suprasti“ principas gali būti taikomas

supratimo (teksto arba tarpasmeninės komunikacijos) praktikoje. Ar šią Gadamerio minimą „gerą valią suprasti“ galima būtų sutapatinti su Immanuelio Kanto minima „gera valia“ ir etikos samprata? (p. 183).

7. Kokių išskirtinių požymių remdamasis Gadameris iš „tekstų“ korpuso išskiria ypatingas tekstų formas, kurias pavadina „antitekstais“, „pseudotekstais“ ir „pretekstais“? Kokie yra svarbiausi šių minimų formų teksto supratimo ypatumai? (p. 186–188).
8. Kuo yra ypatingas Gadamerio išskiriamų vadinamųjų „išskirtinių tekstų“, t. y. „literatūrinių tekstų“, supratimas? (p. 188–198).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Jean Grondin. Hermeneutika pokalbyje. Postmodernioji dekonstrukcija. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 227–233.
2. Jean Grondin. Nihilistic or Metaphysical Consequences of Hermeneutics? In: J. Malpas and S. Zabala (ed.), *Consequences of Hermeneutics*, Evanston, IL: Northwestern University Press, 2010, p. 190–201.
3. Jean Grondin. Vattimo Latinization of Hermeneutics. Why did Gadamer resist Postmodernism? In: S. Zabala (ed.), *Weakening Philosophy. Festschrift in Honor of Gianni Vattimo*, Mc-Gill-Queens University Press, 2005, p. 203–216.
4. Arūnas Mickevičius. Hanso Georgo Gadamerio filosofinė hermeneutika ir geros valios suprasti prasmė, *Santalka. Filosofija*, t. 18 (1), 2010, p. 37–43. ISSN 1822-430X.
5. Arūnas Mickevičius. F. Nietzsche versus H. G. Gadameris: „prasmė“ kaip dogmatizmo ir reliatyvizmo problema, *Problemos*, t. 92, 2017, p. 115–128. ISSN 1392-1126.
6. Arūnas Mickevičius. Why H. G. Gadamer's "philosophical hermeneutics" can't belong to the "metaphysics of presence"? *Filosofija / Sociologija*, t. 28, Nr. 3, 2017, p. 182–193.
7. Arūnas Mickevičius. Gianni Vattimo „silpnasis mąstymas“ ir hermeneutika, *Problemos*, t. 73, 2008, p. 83–89. ISSN 1392-1126.

7.2. Hans-Georg Gadamer „Destrukcija ir dekonstrukcija“

Hans-Georg Gadamer. Destrukcija ir dekonstrukcija. In: Hans-Georg Gadamer, *Istorija, menas, kalba*, Vilnius: ALK/Baltos lankos, 1999, p. 199–209.

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Kaip Gadameris apibūdina metafizikos kritiką „kalbinio posūkio“ kontekste? (p. 199–205).
2. Kaip suprantate skirtumus tarp Gadamerio „filosofinės hermeneutikos“, sukančios „prie dialogo ir prie pokalbio“, ir Jacques'o Derrida nurodyto „dekonstrukcijos kelio“, kuriame „turi ištirpti prasmės vienybė apskritai, o kartu būti tikrai įveikta metafizika“? (p. 205–206).
3. Kaip suprantate Gadamerio pasakymą: „Būti pokalbyje reiškia būti už savęs, mąstyti su kitu ir grįžti į save kaip į kažką kita? Pateikite pavyzdžių, kaip ši nuostata gali būti realizuota su(si)pratimo proceso praktikoje (p. 206).
4. Pabandykite atsakyti, kokie galimi bendri požymiai, nepaisant skirtumų, galimai sieja Gadamerio ir Derrida pozicijas „esaties metafizikos“ kritikos atžvilgiu (p. 206–209).

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Jean Grondin. Hermeneutika pokalbyje. Postmodernioji dekonstrukcija. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 227–233.
2. Jean Grondin. *Nihilistic or Metaphysical Consequences of Hermeneutics?* In: J. Malpas and S. Zabala (ed.), *Consequences of Hermeneutics*, Evanston, IL: Northwestern University Press, 2010, p. 190–201.
3. Jean Grondin. Vattimo Latinization of Hermeneutics. Why did Gadamer resist Postmodernism? In: S. Zabala (ed.), *Weakening Philosophy. Festschrift in Honor of Gianni Vattimo*, Mc-Gill-Queens University Press, 2005, p. 203–216.

4. Arūnas Mickevičius. Hanso Georgo Gadamerio filosofinė hermeneutika ir geros valios suprasti prasmė, *Santalka. Filosofija*, t. 18 (1), 2010, p. 37–43. ISSN 1822-430X.
5. Arūnas Mickevičius. F. Nietzsche versus H. G. Gadameris: „prasmė“ kaip dogmatizmo ir reliatyvizmo problema, *Problemos*, t. 92, 2017, p. 115–128. ISSN 1392-1126.
6. Arūnas Mickevičius. Why H. G. Gadamer's "philosophical hermeneutics" can't belong to the "metaphysics of presence"?, *Filosofija / Sociologija*, t. 28, Nr. 3, 2017, p. 182–193.
7. Arūnas Mickevičius. Gianni Vattimo „silpnasis mąstymas“ ir hermeneutika, *Problemos*, t. 73, 2008, p. 83–89. ISSN 1392-1126.

7.3. Nietzsche's „perspektyvizmo“ samprata ir dabartinė filosofinė hermeneutika

Jean Grondin. Must Nietzsche be Incorporated into Hermeneutics? Some Reasons for a Little resistance, *Iris. European Journal of Philosophy and Public Debate*, Vol. II, Nr. 3, April 2010, Firenze University Press, p. 105–122. ISSN 2036-3257. Prieiga per internetą: <http://www.fupress.net/index.php/iris/article/view/8419>

Nietzsche's filosofijos vieta hermeneutikoje kelia daug klausimų: ar Nietzsche's mąstymas, neigiantis universalios ir absoliučios tiesos pažinimo negalimumą ir teigiantis tik interpretaciją, gali būti sutapatintas su dabartine hermeneutika (bei į ją inkorporuotas), siekiančia peržengti „subjekto subjektyvumą“ akcentuojant interpretacinį intenduotos prasmės supratimą? Ar, priešingai, tarp Nietzsche's filosofijos ir dabartinės hermeneutikos esama neredukuojamų skirtumų? Ar įmanoma atsispirti kai kuriems Nietzsche's filosofijos perskaitymo bandymams, siekiantiems „suničinti“, t. y. sureliatyvinti, ir pačios hermeneutikos (bent taip, kaip ją traktavo Heideggeris ir Gadameris), prasmės supratimą?

KLAUSIMAI TEKSTUI:

1. Paaiškinkite, kaip suprantate išraiškas: „suničinti hermeneutiką“ ir „suhermeneutinti Nietzsche'ą“ (p. 105–107).
2. Kaip ankstyvasis Nietzsche vartodamas sąvoką „hermeneutika“ ją apibūdina? (p. 108–111).
3. Kokia prasmė Nietzsche's filosofijos kontekste gali būti teikiama sąvokoms „perspektyva“ ir „interpretacija“? Kuo skiriasi sąvokos „perspektyva“ traktuotė Nietzsche's filosofijoje nuo šios sąvokos traktuotės klasikinėje hermeneutikoje? (p. 111–112).
4. Kaip gali būti apibūdinta „interpretacijos“ koreliacija su korespondentine tiesos teorija Heideggerio ir Gadamerio hermeneutikoje? Kuo toks hermeneutinis požiūris skiriasi nuo Nietzsche's atstovaujamo požiūrio? (p. 112–115).

5. Paaiškinkite, kas yra būdinga Nietzsche's atstovaujamam „radikaliam perspektyvizmui“ ir jo numatomam nominalizmui? Paaiškinkite, kodėl ir kokia prasme Heideggerio ir Gadamerio hermeneutika yra priešinga minėtam nominalizmui (p. 115–119).
6. Koks galėtų būti hermeneutikos atsakas Nietzsche's nihilizmui? (p. 119–122).
7. Remdamiesi atlikta viso teksto analize parodykite prasminius skirtumus tarp šių dviejų tezių: „faktų nėra, tik interpretacijos“ ir „faktai egzistuoja, bet jų prasmės gali būti suprastos tik per į juos nurodančias interpretacijas“.

PAGALBINĖ LITERATŪRA:

1. Jean Grondin. Hermeneutika pokalbyje. Postmodernioji dekonstrukcija. In: Jean Grondin, *Filosofinės hermeneutikos įvadas*, Vilnius: ALK/Aidai, 2003, p. 227–233.
2. Jean Grondin. Nihilistic or Metaphysical Consequences of Hermeneutics? In: J. Malpas and S. Zabala (ed.), *Consequences of Hermeneutics*, Evanston, IL: Northwestern University Press, 2010, p. 190–201.
3. Jean Grondin. Vattimo Latinization of Hermeneutics. Why did Gadamer resist Postmodernism? In: S. Zabala (ed.), *Weakening Philosophy. Festschrift in Honor of Gianni Vattimo*, Mc-Gill-Queens University Press, 2005, p. 203–216.
4. Arūnas Mickevičius. Hanso Georgo Gadamerio filosofinė hermeneutika ir geros valios suprasti prasmė, *Santalka. Filosofija*, t. 18 (1), 2010, p. 37–43. ISSN 1822-430X.
5. Arūnas Mickevičius. F. Nietzsche versus H. G. Gadameris: „prasmė“ kaip dogmatizmo ir reliatyvizmo problema, *Problemos*, t. 92, 2017, p. 115–128. ISSN 1392-1126.
6. Arūnas Mickevičius. Why H. G. Gadamer's "philosophical hermeneutics" can't belong to the "metaphysics of presence"? *Filosofija / Sociologija*, t. 28, Nr. 3, 2017, p. 182–193.
7. Arūnas Mickevičius. Gianni Vattimo „silpnasis mąstymas“ ir hermeneutika, *Problemos*, t. 73, 2008, p. 83–89. ISSN 1392-1126.

Arūnas Mickevičius. Hermeneutika. Seminarų užduotys. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2023. – 32 p.

ISBN 978-609-07-0834-7 (skaitmeninis PDF)

Seminarų tekstų užduotys yra Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Filosofijos institute pirmosios pakopos studijų programoje skaitomo kurso „Hermeneutika“ integrali dalis. Parinkti seminarų tekstai ir užduotys daugiausia yra orientuoti į šiuolaikinius autorius. Seminarų tekstų užduočių tikslas – supažindinti studentus su žymiausių hermeneutinės filosofijos atstovų pozicijomis ir jų nuostatomis, sprendžiant kultūros artefaktų prasmės supratimo ir tarpasmeninio dalykinio supratimo probleminius klausimus.

Kalbos redaktorė Dalia Blažinskaitė

Dailininkė Jurga Tėvelienė

Maketuotoja Nijolė Bukantienė

Išleido Vilniaus universiteto leidykla

Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius

info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt

Knygos internete: www.knygynas.vu.lt

Mokslo periodikos žurnalai: www.zurnalai.vu.lt

1,26 aut. l.

knygynas.vu.lt
zurnalai.vu.lt

